

חק לישראל – פרשת שמות יום ד'

תורה – שמות פרק א'

(טז) וַיֹּאמֶר בְּיַלְדָּכֶן אֶת הָעֶבְרִיּוֹת וּרְאִיתֶן עַל הָאֲבָנִים אִם בֵּן הוּא וְהַמֶּתֶן אֹתוֹ וְאִם בַּת הוּא וְחִיָּה: (טז) וַיֹּאמֶר בְּיַלְדָּכֶן אֶת הָעֶבְרִיּוֹת וּרְאִיתֶן עַל הָאֲבָנִים אִם בֵּן הוּא וְהַמֶּתֶן אֹתוֹ וְאִם בַּת הוּא וְחִיָּה: (טז) וַאֲמַר כִּד תַּהֲוִין מוֹלְדוֹ יַת יְהוּדֵיָתָא וְתַחֲזוּן עַל מַתְבָּרָא אִם בַּר הוּא תַקְשְׁלוֹן יַחֲיָה וְאִם בְּרַתָּא הִיא וְתַקְיָמְנָה:

(יז) וַתִּירָאֻן אֶת הַמִּיֻּלְּדוֹת אֶת הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים מִלֶּךְ מִצְרַיִם וְתַחֲזִינָן אֶת הַיְלָדִים: (יז) וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת שְׁנֵיהֶם אֶת אֶפְרַיִם בֵּימֵינוּ מִשְׁמָאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת מְנַשֶּׁה בְּשְׁמָאלוֹ מִימֵין יִשְׂרָאֵל וַיִּגַּשׁ אֵלָיו: (יז) וְדַחֲלָא חֲתָתָא מִן קָדָם יִי וְלֹא עֲבָדָא כְּמָא דְמַלְיָל עִמָּהּ מַלְכָּא דְמִצְרַיִם וְקִימָא יַת בְּנֵיָא:

(יח) וַיִּקְרָא מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמִּיֻּלְּדוֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מִדּוּעַ עֲשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וְתַחֲזִינָן אֶת הַיְלָדִים: (יח) וַיִּקְרָא מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמִּיֻּלְּדוֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מִדּוּעַ עֲשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וְתַחֲזִינָן אֶת הַיְלָדִים: (יח) וַיִּקְרָא מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַחֲתָתָא וַאֲמַר לָהֶן מַה דִּין עֲבַדְתִּין יַת פְּתַגְמָא דְרִין וְקִימְתִין יַת בְּנֵיָא:

(יט) וַתֹּאמְרוּן הַמִּיֻּלְּדוֹת אֵל פְּרַעֲהַ בִּי לֹא כְנָשִׁים הַמִּצְרַיִת הָעֶבְרִיַת בִּי חַיּוֹת הֵנָּה בְּטָרָם תִּבּוֹא אֲלֵהֶן הַמִּיֻּלְּדוֹת וַיִּלְדוּ: (יט) וַתֹּאמְרוּן הַמִּיֻּלְּדוֹת אֵל פְּרַעֲהַ בִּי לֹא כְנָשִׁים הַמִּצְרַיִת הָעֶבְרִיַת בִּי חַיּוֹת הֵנָּה בְּטָרָם תִּבּוֹא אֲלֵהֶן הַמִּיֻּלְּדוֹת וַיִּלְדוּ: (יט) וַאֲמָרָא חֲתָתָא לְפְרַעֲהַ אַרְי לֹא כְנָשִׂיא מִצְרַיִתָא יְהוּדֵיָתָא אַרְי חֲכִימָן אַנְוָן עַד לֹא עֲלַת לְוַתְהוֹן חֲתָתָא וַיִּלְדוּ:

(כ) וַיִּיטֹב אֱלֹהִים לַמִּיֻּלְּדוֹת וַיִּרְבַּ הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד: (כ) וַיִּיטֹב אֱלֹהִים לַמִּיֻּלְּדוֹת וַיִּרְבַּ הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד: (כ) וַאֲוִטִּיב יִי לַחֲתָתָא וְסִגִּי עִמָּא וְתַקִּיפוֹ לַחֲדָא:

(כא) וַיְהִי כִּי יִרְאוּ הַמִּיֻּלְּדוֹת אֶת הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בְּתִים: (כא) וַיְהִי כִּי יִרְאוּ הַמִּיֻּלְּדוֹת אֶת הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בְּתִים: (כא) וְהָוָה כִּד דַּחֲלָא חֲתָתָא מִן קָדָם יִי וְעֲבַד לָהוֹן בְּתִין:

רס"י

(יט) כי חיות הנה – בקיאות כמילדות תרגום מילדות חייתא. ור"ד (שם וש"ר) הרי הן משולות לחיות השדה שאינן כריכות מילדות והיכן משולות לחיות. גור אריה. זאב יטרף. צבוע שורו. איילה שלוחה. ומי שלא נכתב בו הרי הכתוב כללן ויצדק אותם ועוד כתיב (שם יט) מה אמך לביאה:

(כ) וייטב – הטיב להן וזה חלוק בתיבה שיסודה ב' אותיות ונתן לה וי"ו יו"ד בראשה כשהיא באה לדבר בלשון ויפעיל הוא נקוד היו"ד בליכ"י שהוא קמ"ץ קטן (או בסגור"ל שהוא פת"ח קטן) כגון וייטב אלהים למילדות וירב צבת יהודה (איכה ב) הרבה תאניה וכן ויגל השארית (דה"ב לו) לנצחראדן הגלה את השארית. (שופטים טו) ויפן זנב אל זנב הפנה הזנבות זו לזו. כל אלו לשון הפעיל את

(טז) צילדכן – כמו צהולידכן: על האבנים – מושב האשה היולדת ובמקום אחר קוראו משבצת וכמוהו (ירמי' יח) עושה מלככה על האבנים. מושב כלי אומנות יוצר חרס: אם בן הוא וגו' – לא היה מקפיד אלא על הזכרים שאמרו לו אנטוגנינו שעתיד להוולד בן המושיע אותם: וחיה – יט ותחיה:

(יז) ותחיינן את הילדים – מספקות להם מים ומזון (סוטה ט) תרגום הראשון וקיימא והשני וקיימתון לפי שלשון עבר לנקבות רבות תיבה זו וכיוצא בה משמשת לשון פעלו ולשון פעלתם. כגון (שמות ב) ותאמרנה איש מצרי לשון עבר כמו ויאמרו לזכרים ותדברנה צפוכם (ירמיה מד) לשון דברתם כמו ותדברו לזכרים וכן (יחזקאל יג) ותחללנה אותי אל עמי לשון עבר חללתם כמו ותחללו לזכרים:

חק לישראל – פרשת שמות יום ד'

(יז) אשר אמר – הנביא להם זאת המנוחה להיותכם בשלום הניחו לעיף שלל תגזלוהו זאת תהיה לכם המרגעה:
 (יח) והיה להם דבר ה' וגו' – כמדתה ימדוד להם יגזור שדברו עליהם לו של אומות המשתעבדים צם על לו פקודה על פקודה עבודה על עבודה קו של פורענות כנגד קו של עצירות שצידם קו לקו תקוה חילוף תקוה יקוו לאור והנה חשך. זעיר שם זעיר שם – לימים מועטים תצא עליהם והם יתמעטו שם בצרף אויביהם:

לנו לו לנו חסר משלך. קו לקו – יש להם קו משקולת משפטי רשע כנגד קו הצדק. זעיר שם – הנביא אומר להם עוד מעט תצאו עליכם רעה והם אומרים זעיר שם ימהר יחיסה מעשהו לימים מועטין:
 (יח) בלעגני שפה – וכן כל לשון לעגים וכן (ישעיהו לב) עלגים שניהם לשון הפוך שאינו מיושר להשמע. ידבר אל העם הזה – כל המדבר אליהם דבר נבואה ותוכחה דומה להם ללשון נלעג שאין יכולין להבין זו:

כתובים – משלי יב' ט-יד

(ט) טוב נקלה ועבד לו ממתכבד וחסר לחם: (ט) טב הוא זלילא ועבדי אית ליה מן הוא דמתיקר וחסיר לחמא:
 (י) יודע צדיק נפש בהמתו ורחמי רשעים אכזרי: (י) ידיע צדיקא נפשא דבעיריה ורחמיהון דרשיעי נכוריותא:
 (יא) עבד אדמתו ישבע לחם ומרדף ריקים חסר לב: (יא) דפלא בארעיה יטבע לחמא ודרדף בתר סריקותא חסר רעינא הוא:
 (יב) חמד רשע מצוד רעים ושרש צדיקים יתן: (יב) ראג רשיעא מצודתא ביטתא ועקרהון דצדיקי נתקים:
 (יג) בפשע שפתים מוקש רע ויצא מצרה צדיק: (יג) בחובא דשפותא מתקל בישא ופליט צדיקא מן עקתא:
 (יד) מפרי פי איש ישבע טוב וגמול ידי אדם ישוב (ישיב) לו: (יד) גברא מן פרי פומיה ישבע טבתא וכל בר נש היך עובד אידו מתפריע:

רש"י

(ט) טוב נקלה – זעניו ונעשה עבד לעלמו. ממחכבד – זעניו ואומר גנאי הוא לי לעמול במלככה שאני מבני אדם גדולים וסופו להיות חסר לחם:
 (י) יודע לדיק נפש בהמתו – מה בהמתו וזני ביתו לריכיס:
 (יא) עובד אדמתו ישבע לחם – כמשמעו, ולפי משלו שחוזר על תלמודו תמיד שלא ישתכח:
 (יב) חמד רשע מצוד רעים – מה בהמתו וזני ביתו לריכיס:
 (יג) בפשע שפתים – זעניו ונעשה עבד לעלמו. ממחכבד – זעניו ואומר גנאי הוא לי לעמול במלככה שאני מבני אדם גדולים וסופו להיות חסר לחם:
 (יד) מפרי פי איש ישבע טוב וגמול ידי אדם ישוב (ישיב) לו: (יד) גברא מן פרי פומיה ישבע טבתא וכל בר נש היך עובד אידו מתפריע:

חק לישראל – פרשת שמות יום ד'

משנה – בבא מציעא פרק ג'

(א) המפקיד אצל חברו בהמה או כלים, ונגנבו או שאבדו, שלם ולא רצה לשבע, שהרי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא, נמצא הגנב, משלם תשלומי כפל. טבח ומכר, משלם תשלומי ארבעה וחמשה. למי משלם למי שהפקדון אצלו. נשבע ולא רצה לשלם, נמצא הגנב, משלם תשלומי כפל. טבח ומכר, משלם תשלומי ארבעה וחמשה. למי משלם, לבעל הפקדון:

רע"ב – (א) המפקיד. ולא רצה לשבע – תשלומיה. ואפילו לא שילם אלא כיון שאמר שבעת השומרין. שהיה יכול ליפטר אם נשבע שלא פסע בה ושלא שלח בה יד: למי שהפקדון אצלו – לכיון דשילם קנה כל

(ב) השוכר פרה מחברו והשאיִלה לאחור ומתה בדרךה ישבע השוכר שמתה בדרךה והשואל ישלם לשוכר. אמר רבי יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חברו. אלא תחזור פרה לבעלים:

רע"ב – (ב) השוכר פרה מחברו – ועמד שוכר והשאלה לאחר ברשות המשכיר. שאם לא נתן לו המשכיר רשות, הא קיימא לן, שומר שמסר לשומר חייב: ישבע השוכר – למשכיר: שמתה כדרכה – ופטור. שהשוכר

(ג) אמר לשנים, גזלתי לאחד מכם מנה, ואיני יודע איזה מכם, או, אביו של אחד מכם הפקיד לי מנה, ואיני יודע איזה הוא, נותן לזה מנה ולזה מנה, שהודה מפי עצמו:

רע"ב – (ג) אמר לשנים גזלתי לאחד מכם – והם אינם תובעים לו כלום, אלא הוא בא ללכת ידי שמים: נותן לזה מנה ולזה מנה – אבל שנים שהציעו והודה שגזל לאחד מהם, ישבע כל אחד מהם שלו גזל, ונותן מנה לזה ומנה לזה. קנס הנסוהו חכמים מפני שעבר על לא תגזול. וכן שנים שהציעו לאחד. כל

(ד) שנים שהפקידו אצל אחד, זה מנה וזה מאתים, זה אומר שלי מאתים וזה אומר שלי מאתים, נותן לזה מנה ולזה מנה, והשאר יהא מנח עד שיבוא אליהו. אמר רבי יוסי, אם פן מה הפסיד הרמאי. אלא הכל יהא מנח עד שיבוא אליהו:

רע"ב – (ד) שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים – כגון דאפקידו תרווייהו כי הדדי זה בפני זה: נותן לזה מנה ולזה מנה וכו' – דאמר להו אתון לא קפדיתו אהדדי, ולא חשדתם זה את זה שמא חבירו יתבע המאחזים. חנא נמי לא רמאי חנפשי למידק

המאחזים של מי הן. ונעשו כאילו הניחו כל השלש מאות בצרור אחד, ללא היו ליה למידק מה יש לזה בתוכו ומה יש לחבירו: מה הפסיד הרמאי – ולעולם לא יודה על האמת:

חק לישראל – פרשת שמות יום ד'

(ה) וכן שני בללים, אחד יפה מנה ואחד יפה אלף וזו, זה אומר יפה שלי וזה אומר יפה שלי, נותן את הקטן לאחד מהן, ומתוך הגדול נותן דמי הקטן לשני, והשאר יהא מנה עד שיבוא אליהו. אומר רבי יוסי, אם פן מה הפסיד הרמאי. אלא הכל יהא מנה עד שיבוא אליהו:

הקטן, ולכשיבא אליהו נמצא שבעל הכלי הגדול הפסיד שנשבר הכלי שלו, וסלקא דעתך אמינא דבהא מודו רבנן לר' יוסי שהכל יהא מונח עד שיבא אליהו. קמשמע לן. והלכה כחכמים:

רע"ב – (ה) וכן שני כלים – לרבנן אכטריכא ליה. ולא זו אף זו קתני, לא מיבעיא בזמנה ומאתים דליכא פסידא דשצירת כלי, אמרו רבנן נותן לזה מנה ולזה מנה, אלא אפילו בשני כלים דליכא פסידא שצריך לשצר הכלי הגדול כדי לתת ממנו דמי

(ו) המפקיד פרות אצל חברו, אפלו הן אבודין לא יגע בהן. רבן שמעון בן גמליאל אומר, מוכרין בפני בית דין, מפני שהוא כמשיב אבדה לבעלים: רע"ב – (ו) אדוקים – על ידי עכברים או רהבון: לא יגע בהן – למכרן לפי שרובה חסד בהבן שלו מתשעה הבין של חבירו. קב שלו חביב עליו ע"י שעמל בו, מתשעה הבין של אחרים שיקח בדמיהן חס ימכרם. ולא אמרו רבנן הרי זה לא יגע בהן, אלא שלא חבירו

(ז) המפקיד פרות אצל חברו, הרי זה יוציא לו חסרונות. לחטין ולארוז, תשעה חצאי קבין לבור, לשעורין ולדחן, תשעה קבין לבור, לבסמין ולזרע פשתן, שלש סאין לבור. הכל לפי המדה, הכל לפי הזמן. אומר רבי יוחנן בן נורי, וכי מה אכפת להן לעכברים, והלא אוכלין בין מהרבה ובין מקמעא. אלא אינו מוציא לו חסרונות אלא לכור אחד בלבד. רבי יהודה אומר, אם היתה מדה מרבה, אינו מוציא לו חסרונות, מפני שמותירות:

הרבה, מעשרה כורים ולמעלה, לא יוליא לו חסרונות: מפני שהן מותרות – שצומות הגורן כשמפקידים החטים, יבשים, וצומות הגשמים כשמחזיקין נופחות. ובאכילת עכברים אינו נחסרין כל כך לכל כור וכור, דכולי האי לא חכמי עכברים מעשרה כורין, הלכך נפחתו משלמת למה שעכברים אוכלים. ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי יוחנן בן נורי. וכל השיעורים הללו בארץ ישראל ובימי התנאים. אבל בשאר ארצות ובזמנים הללו, הכל כפי מה שרגילים הזרעים לחסר באותה מדינה ובאותו זמן:

רע"ב – (ז) המפקיד פירות אל חבירו – ועירבן הנפקד עם פירותיו והיה מסתפק מהן ואינו יודע שיעור מה שאכל. כשבא להחזירן יוליא לו חסרונות, יפחות כמה הם רגילים לחסור: תשעה חצאי קבין לכור – הכור שלשים סאין, והסאה ששה קבין: הכל לפי המדה – כן לכל כור וכור: הכל לפי הזמן – שהניחם צידו. לכל שנה ושנה ינכה לו כך: מה איכפת להו לעכברים – כך אוכלים ממדה מועטת כמו ממדה מרובה. הלכך תשעה חצאי קבין לשנה בין לכור בין לעשרה כורין: אם היתה מדה מרובה – שהפקיד אל

(ח) יוציא לו שתות לין. רבי יהודה אומר, חמש. יוציא לו שלשת לגין שמן למאה, לג ומחצה שמרים, לג ומחצה בלע. אם היה שמן מזקק, אינו מוציא לו שמרים. אם היו קנקנים ישנים, אינו מוציא לו בלע. רבי יהודה

חק לישראל – פרשת שמות יום ד'

אוֹמֵר, אִף הַמוֹכֵר שְׁמֹן מִזֶּקֶק לְחִבְרוֹ כֹּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, הֲרִי זֶה מִקְבֵּל עָלָיו לִגְוֹמְחָצָה שְׂמֹרִים לְמֵאָה:

שמרים במפקיד, כך אמרו במוכר. שהמוכר שמן לחבירו ונותן לו מתוך חביותיו שמן מזוקק תמיד שהוא מסתפק ממנו, הרי הלוקח מקבל עליו לפחות לו לוג ומחאה מחמת שמרים לכל מאה לוג. ואין הלכה כר' יהודה:

רע"ב – (ח) יוליא לו שתות לזין – אם הפקיד אללו זין ועירבו עם זינו, הקנקנים בולעים שתות: רבי יהודה אומר חומש – שהקרקע שהיו עושים ממנו הקנקנים באתריה לרבי יהודה בלע חומש. והכל לפי המקום: אף המוכר וכו' – כשם שאמרו

(ט) הַמִּפְקִיד חֲבִית אֶצֶל חֲבֵרוֹ, וְלֹא יִחְדוּ לָהּ הַבְּעָלִים מְקוֹם, וְטִלְטְלָהּ וְנִשְׁבְּרָה, אִם מֵתוֹף יָדוֹ נִשְׁבְּרָה, לְצַרְבּוֹ, חֵיב, לְצַרְפָּה, פְּטוּר. אִם מִשְׁהֲנִיחָהּ נִשְׁבְּרָה, בֵּין לְצַרְבּוֹ בֵּין לְצַרְפָּה פְּטוּר. יִחְדוּ לָהּ הַבְּעָלִים מְקוֹם, וְטִלְטְלָהּ וְנִשְׁבְּרָה, בֵּין מֵתוֹף יָדוֹ וּבֵין מִשְׁהֲנִיחָהּ, לְצַרְבּוֹ, חֵיב, לְצַרְפָּה, פְּטוּר:

החזירה למקום המיוחד לה, אלא אפילו לא יחדו לה הבעלים מקום, ללא למקום מיוחד לה החזירה, פטור, הואיל והחזירה למקום משתמר, ללא בעינן דעת בעלים: ובין משהניחה לרכו חייב – סיפא זו אתאן לרבי עקיבא דאמר בגונב טלה מן העדר והחזירו למקומו ונאנס, לעולם הוא חייב, עד שיודיע לבעלים שגנב והחזיר. והכא נמי לאחר שגשתמש בה לרכו ונעשה גזלן עליה אע"פ שהניחה במקום המשתמר, חייב. והאי דקתני כסיפא יחדו לה הבעלים מקום, לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא לא יחדו שהוא חייב משהניחה לאחר שגשתמש לרכו, דהא לא הניחה במקום המיוחד לה, אלא אפילו יחדו לה מקום שחזר והניחה במקומה, חייב, דבעינן דעת בעלים. ורישא רבי ישמעאל כסיפא ר"ע. והכי מוקמינן לה בגמרא:

רע"ב – (ט) לא יחדו לה הבעלים מקום – בבית שומר, לומר לו זית זו השאילני: לרכו – להשתמש בה: לרכה – שהיתה במקום שקרובה להשתכר: אם משהניחה – שכלה תשמישו הניחה במקום משתמר. בין שטלטלה מתחלה לרכו, בין שטלטלה לרכה, פטור. דאמרינן משהחזירה הרי היא ברשות הבעלים כבתחלה, ואינו עליה אלא כשומר חנם ופטור על אונסיה, ואע"פ שלא הודיע לבעלים לומר נטלתי והחזרתי. ורישא דמתניתין רבי ישמעאל היא, דאמר בגונב טלה מן העדר והחזירו למקומו שהוא פטור ללא בעינן דעת בעלים. והאי דקתני לא יחדו לה הבעלים מקום, לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא יחדו לה הבעלים מקום והחזירה למקומה לאחר שגשתמש בה לרכו שהוא פטור, ואע"פ שלא הודיע לבעלים, שהרי

(י) הַמִּפְקִיד מְעוֹת אֶצֶל חֲבֵרוֹ, צָרָרָן וְהַפְּשִׁילָן לְאַחוּרָיו, אוֹ שְׂמִסְדָּן לְבָנוֹ וּלְבָתוֹ הַקְּטָנִים, וְנָעַל בְּפָנֵיהֶם שְׂלֵא כְּרָאוּי, חֵיב, שְׂלֵא שְׂמֹר כְּדָרְךָ הַשּׂוֹמְרִים. וְאִם שְׂמֹר כְּדָרְךָ הַשּׂוֹמְרִים, פְּטוּר:

דרך הגנבים לחפש סם. ואם שמר צענין אחר, פושע הוא וחייב. אלא אם כן התנה מתחלה עם המפקיד שעל מנת כן הוא מקבל הפקדון שלא יתחייב בכל השמירות הללו: לבנו ולבתו הקטנים – אצל לגדולים, נשבעים הם ששמרו כדרך השומרים ופטור. ולא אמרינן דהא שומר שמסר לשומר חייב, שדרך האדם להפקיד מה שהופקד בידו, ביד אשתו ובניו.

רע"ב – (י) כררן – בסודרו: והפשילן לחוריו – אע"פ ששמירה מעולה היא, חייב, שהמוליד מעות של פקדון ממקום למקום אין להם שמירה אלא בידו, דכתיב (דברים י"ד) ונרת הכסף בידך, אע"פ שכרוים הם, יהיו בידך. ואם בבית הוא, אין להם שמירה אלא בקרקע, ובכותל, בטפח הסמוך לתקרה או בטפח הסמוך לארץ. שאין

חק לישראל – פרשת שמות יום ד'

וכל המפקיד, על דעת שיתנס הנפקד זיך אשתו וזניו הוא מפקיד:

(יא) המפקיד מעות אצל שלחני, אם צרוּרין, לא ישתמש בהם, לפיקבן אם אבדו אינו חייב באחריותן, מתרין, ישתמש בהן, לפיקבן אם אבדו חייב באחריותן. אצל בעל הבית, בין צרוּרין ובין מתרין לא ישתמש בהן, לפיקבן אם אבדו אינו חייב באחריותן. חנוני פבעל הבית, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, חנוני בשלחני:

באחריותו – ואפילו לא נשתמש בהן הוא עליהם שומר שכן, מפני שיכול להשתמש בהם, וחייב בגניבה ואזלה. ואם נשתמש, הווי מלוה גביה וחייב אף באונסין: רבי יהודה אומר כשולחני – והלכה כרבי יהודה:

(יב) השולח יד בפקדון, בית שמיאי אומרים, ילקח בחסר וביתר. ובית הלל אומרים, בשעת הוצאה. רבי עקיבא אומר, בשעת התביעה. החושב לשלח יד בפקדון, בית שמיאי אומרים, חייב. ובית הלל אומרים, אינו חייב עד שישלח בו יד, (שנאמר (שמות כב) אם לא שלח ידו במלאכת רעהו). ביצד. הטת את החבית ונטל הימנה רביעית, ונשברה, אינו משלם אלא רביעית, הגביה ונטל הימנה רביעית, ונשברה, משלם דמי בלה:

פצע, משעה שזיבר לשלוח יד הוא פושע: עד ששלח בו יד – דכתיב אם לא שלח ידו במלאכת רעהו. והאי על כל דבר פצע, דרשי ביה בית הלל, אמר לעבדו ולשלוחו לשלוח יד בפקדון מנין שהוא חייב, תלמוד לומר על כל דבר פצע: כילד הטה את החבית – השתא מפרש למלתייהו דבית הלל. ואית ספרים ללא גרסי כילד. ומלתא באנפה נפשה היא: ונשברה – לאחר זמן: אינו משלם אלא רביעית – דשליחות יד אינו מתחייב באונסים עד שימשוך או יגביה דהוי קניה: הגביה ונטל – לאו דוקא נטל, דמכי אגביה על מנת ליטול חייב באונסיה אפילו לא נטל ממנה כלום. ואם נטל רביעית מן החבית והחמיץ היין הנשאר בחבית אחר כן, אע"פ שלא הגביה החבית משלם כל היין, שהוא גרם ליין שהחמיץ, וגיירי דידיה הוא דלהני ליה:

רע"ב – (יא) אם כרוּרין – וחתומין, או קשורים קשר משונה: לא ישתמש בהן – אכל אם אינם חתומים או קשורים קשר משונה אע"פ שזכרוּרין, הרי הן כמותרין וכאילו אינם קשורים כלל, ומותר להשתמש בהן: חייב

(יב) ילקח בחסר וביתר – זמה שחסר הפקדון, וזמה שהותיר. כגון שהפקיד אכלו רחל טעונה זמר, או מעוברת, ונגזזה או ילדה לאחר ששלח בה יד, משלם אותה ואת גזוּתיה ואת ולדותיה, ונמצא שהוא לוקה זמה שחסרה אכלו, וביתר, שאם נתעברה או טענה זמר כשהיא אכלו, משלם אותה טעונה ומעוברת כמות שהיא עכשיו, והרי לוקה ביתר: ובית הלל אומרים כשעת הוצאה – מבית הבעלים, אם טעונה טעונה, ואם רקנית רקנית: רבי עקיבא אומר כשעת התביעה – כמו שהוא הפקדון בשעת העמדה בדין. דכתיב (ויקרא ד) לאשר הוא לו יתנו ביום אשמתו, יתן כמו שהוא ביום אשמתו, ביום שמתחייב בו דין. והלכה כבית הלל: החושב לשלוח יד בפקדון – אמר לפני עדים אטול פקדונו של פלוני לעלמי: בית שמיאי מחייבים – דכתיב (שמות כב) על כל דבר

רע"ב – (יב) ילקח בחסר וביתר – זמה שחסר הפקדון, וזמה שהותיר. כגון שהפקיד אכלו רחל טעונה זמר, או מעוברת, ונגזזה או ילדה לאחר ששלח בה יד, משלם אותה ואת גזוּתיה ואת ולדותיה, ונמצא שהוא לוקה זמה שחסרה אכלו, וביתר, שאם נתעברה או טענה זמר כשהיא אכלו, משלם אותה טעונה ומעוברת כמות שהיא עכשיו, והרי לוקה ביתר: ובית הלל אומרים כשעת הוצאה – מבית הבעלים, אם טעונה טעונה, ואם רקנית רקנית: רבי עקיבא אומר כשעת התביעה – כמו שהוא הפקדון בשעת העמדה בדין. דכתיב (ויקרא ד) לאשר הוא לו יתנו ביום אשמתו, יתן כמו שהוא ביום אשמתו, ביום שמתחייב בו דין. והלכה כבית הלל: החושב לשלוח יד בפקדון – אמר לפני עדים אטול פקדונו של פלוני לעלמי: בית שמיאי מחייבים – דכתיב (שמות כב) על כל דבר

חק לישראל – פרשת שמות יום ד'

גמרא – בבא מציעא דף מ"ב ע"א

משנה: צררן והפשילן. גמרא: בשלמא כולהו שלא שימר כדרך השומרים אלא צררן והפשילן לאחוריו מאי הוה ליה למיעבד אמר רבא אמר רבי יצחק אמר קרא וצרת הכסף בידך אף על פי שצוררין יהיו בידך ואמר רבי יצחק לעולם יהא כספו של אדם מצוי בידו שנאמר וצרת הכסף בידך ואמר רבי יצחק לעולם ישליש אדם את מעותיו שליש בקרקע ושלש בפרקמטיא ושלש תחת ידו ואמר רבי יצחק אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיק תנא דבי רבי ישמעאל אין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין שולטת בו שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיק תנו רבנן ההולך למוד את גורנו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשלח ברכה במעשה ידינו התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה מדד ואחר כך בירך הרי זה תפילת שוא לפי שאין הברכה מצויה לא בדבר השקול ולא בדבר המדוד ולא בדבר המנוי אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיק אמר שמואל כספים אין להם שמירה אלא בקרקע אמר רבא ומודי שמואל בערב שבת בין השמשות דלא אטרחהו רבנן ואי שהא למוצאי שבת שיעור למקברינהו ולא קברינהו מחייב ואי צורבא מרבנן הוא סבר דלמא מיבעי ליה זוזי לאבדלתא והאידינא דשכיחי גשושאי אין להן שמירה אלא בשמי קורה והאידינא דשכיחי פרומאי אין להם שמירה אלא ביני אורבי אמר רבא ומודה שמואל בכותל (אי נמי בין הקרנות) והאידינא דשכיחי טפוחאי אין להן שמירה אלא בטפח הסמוך לקרקע או בטפח הסמוך לשמי קורה:

רש"י על הגמרא

היא: ואם אורבא מרבנן הוא – המפקיד, שהוא חרד על מות הבדלה על הכוס אמר השומר דלמא מיבעי ליה זוזי לאבדלתא להכי לא קברינהו ופטור: גשושאי – מגששין בקרקע בשפודין של ברזל להכיר מקום שתחתיו חלל: בשמי קורה – בגג מתחתיו: פרומאי – שוברי התקרה: ביני אורבי – בין שורות הבנין בכותל: טפוחאי – מטפחים בכותל לידע אם יש שם חלל: או בטפח הסמוך לו' – וכולן בכותל:

משנה: צררן – בסודרו, והפשילן לאחוריו: גמרא: מאי הוה ליה למיעבד – הרי צררן: מצוי בידו – לא יפקידנו לאחרים במקום אחר, שאם תזדמן לו סחורה לשכר יהא מזומן לו: תחת ידו – להיות מזומן לו לצורך ריוח הבא פתאום: אין הברכה – שמתצרך ורבה מאליו, פויישון' בלעז: באסמיק – דריש ליה לשון דבר הסמוי מן העין: שאין העין שולטת בו – שנאמר באסמיק לשון גנזים: אין להם שמירה לו' – דאם לא שמרן ונגנבו פשיעה

חק לישראל – פרשת שמות יום ד'

זוהר – שמות דף כ' ע"א

פָּתַח וְאָמַר דּוּדֵי לִי וְאֲנִי לוֹ הַרוּעָה בְּשׁוֹשְׁנִים. מִי גָרַם לִי, שְׁאֲנִי לְדוּדֵי וְדוּדֵי לִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְנַהֵיג עוֹלָמוֹ בְּשׁוֹשְׁנִים. מֵה שׁוֹשֵׁן יֵשׁ בּוֹ רֵיחַ, וְהוּא אָדוּם, מוֹצֵקִין אוֹתוֹ, וְהוּא מִתְהַפֵּף לְלִבּוֹ, וְלַעוֹלָם רֵיחוֹ לֹא זָז. כִּף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מְנַהֵיג עוֹלָמוֹ בְּדֶרֶךְ זֶה, שְׁאֵלְמָלָא כֵּן לֹא יִתְקַיֵּים הָעוֹלָם בְּשִׁבִיל הָאָדָם הַחוּטָא. וְהַחוּטָא נִקְרָא אָדוּם, כְּמָה דְאֵת אָמַר, אִם יִהְיוּ חֲטָאִיכֶם בְּשָׁנִים בְּשִׁלְגַּ (דף כ' ע"ב) יִלְבִּינּוּ, מִקְרִיב קָרְבָּנוּ לְאֵשׁ שֶׁהוּא אָדוּם. זֶזְרַק הַדָּם, סָבִיב לְמִזְבֵּחַ שֶׁהוּא אָדוּם. מֵדַת הַדִּין אָדוּם, מוֹצֵקִין אוֹתוֹ, (הַרִיחַ) וְעוֹלָה הָעֵשֶׂן כִּלּוֹ לִבּוֹ, וְאֵז הָאָדוּם נִהַפֵּף לְלִבּוֹ, נִהַפֵּף מֵדַת הַדִּין לְמֵדַת הַרְחָמִים: וְתָא חֲזֵי, כָּל מֵדַת הַדִּין, אֵין צְרִיף הַרִיחַ שְׁלוֹ, אֲלֵא מִצַּד אוֹדָם. וְהֵינּוּ דְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מֵה דְכַתִּיב, (מַלְכִים א, י"ח) וַיִּתְגוֹדְדוּ כְּמִשְׁפָּטָם וְגו' עַד שֶׁפָּה דָם עָלֵיהֶם. אֲלֵא הָיוּ יוֹדְעִים, שֶׁלֹּא יִשְׁיגוּ מִמֵּדַת הַדִּין כְּרָצוֹנָם, זוֹלָתִי בְּאוֹדָם: אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְעוֹד, אוֹדָם וְלִבּוֹ נִקְרַב לְעוֹלָם, וְהַרִיחַ עוֹלָה מִשְׁתִּיהוּ. מֵה הַשׁוֹשֵׁן אָדוּם וְלִבּוֹ, כִּף רֵיחַ הַקְרָבָן. וְהַקְרָבָן, מֵאָדוּם וְלִבּוֹ. בֵּא וְדָאָה מְרִיחַ הַקְטוֹרֶת, שֶׁהַשְּׂמָנִים, מֵהֶם אָדוּמִים, וּמֵהֶם לְבָנִים, כְּגוֹן הַלְבוֹנָה, שֶׁהוּא לִבּוֹ, מִדְּרוֹר אָדוּם, וְהַרִיחַ עוֹלָה מֵאָדוּם וְלִבּוֹ. וְעַל כֵּן מְנַהֵיג עוֹלָמוֹ בְּשׁוֹשְׁנִים, שֶׁהוּא אָדוּם וְלִבּוֹ. וְכַתִּיב (יַחֲזִקֵאל מ"ד) לְהַקְרִיב לִי חֶלֶב וְדָם: כְּנֶגֶד זֶה, אָדָם מִקְרִיב חֶלְבוֹ וְדָמוֹ, וּמִתְכַפֵּר לוֹ, זֶה אָדוּם, וְזֶה לִבּוֹ. מֵה הַשׁוֹשֵׁן שֶׁהוּא אָדוּם וְהוּא לִבּוֹ, אֵין מוֹצֵקִין אוֹתוֹ לְחֹזֶר כִּלּוֹ לִבּוֹ, אֲלֵא בְּאֵשׁ. כִּף הַקְרָבָן אֵין מוֹצֵקִין אוֹתוֹ לְחֹזֶר כִּלּוֹ לִבּוֹ, אֲלֵא בְּאֵשׁ. עַכְשָׁיו, מִי שִׁוֵּשֵׁב בְּתַעֲנִיתוֹ, וּמִקְרִיב חֶלְבוֹ וְדָמוֹ, אֵינוֹ נִצְמַק לְחֹזֶר כִּלּוֹ לִבּוֹ, אֲלֵא בְּאֵשׁ. דַּאר"י, מִתּוֹף תַּעֲנִיתוֹ שֶׁל אָדָם, מִחֲלִישֵׁן אֲבָרָיו, וְגוֹבֵר עָלָיו הָאֵשׁ, וּבְאוֹתָהּ שְׁעָה, צְרִיף לְהַקְרִיב חֶלְבוֹ וְדָמוֹ בְּאוֹתוֹ הָאֵשׁ, וְהוּא הַנִּקְרָא מִזְבֵּחַ כְּפָרָה: וְהֵינּוּ דְרַבִּי אֶלְעָזָר, כִּד הָוָה יִתִּיב בְּתַעֲנִיתָא, הָוָה מְצַלִּי וְאָמַר, גְּלוּי וִידוּעַ לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁהַקְרָבָתִי לְפָנֶיךָ חֶלְבִי וְדָמִי, וְהַרְתַּחֲתִי אוֹתָם בְּחַמִּימוֹת חוֹלְשֵׁת גּוֹפִי, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, שִׁיְהָא הַרִיחַ הָעוֹלָה מִפִּי בְּשַׁעָה זוֹ, כְּרִיחַ הָעוֹלָה מִהַקְרָבָן בְּאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וְתִרְצַנִּי: נִמְצָא, שֶׁאָדָם הוּא מִקְרִיב בְּתַעֲנִיתוֹ הַחֶלֶב וְהַדָּם, וְהַרִיחַ שֶׁעוֹלָה מִפִּיו, הוּא מִזְבֵּחַ כְּפָרָה, וְלִפְיֵכָה תִקְנֵי הַתְּפִלָּה בְּמִקּוֹם הַקְרָבָן, וּבִלְבָד שִׁיתְּפוּיִן לְמָה דְאָמְרוּ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִכָּאֵן וְלֵהֲלָאָה כְּתִיב, (בַּמִּדְבָר ל"א) כָּל דְּבַר אֲשֶׁר יָבֹא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְטָהַר. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּשֶׁהָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיִים, אָדָם מִקְרִיב קָרְבָּנוּ בְּעַנְיָן זֶה, וּמִתְכַפֵּר לוֹ. עַכְשָׁיו, תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם מְכַפֵּר לוֹ בְּמִקּוֹם הַקְרָבָן, כִּי הָאֵי גּוֹוֹנָא:

חק לישראל – פרשת שמות יום ד'

הלכה – הרמב"ם הלכות תשובה פרק ג'

(ט) שנים הם המזמרים מישראל המזמור לעבירה אחת והמזמור לכל התורה כולה מזמור לעבירה אחת זה שהחזיק עצמו לעשות אותה עבירה בזדון והורגל ונתפרסם בה אפילו היתה מן הקלות כגון שהחזיק תמיד ללבוש שעטנו או להקיף פאה ונמצא כאלו בטלה מצוה זו מן העולם אצלו הרי זה מזמור לאותו דבר והוא שיעשה להכעיס מזמור לכל התורה כולה כגון החוזרים לדתי העובדי כוכבים בשעה שגוזרין גזרה וידבק בהם ויאמר מה בצע לי להדבק בישראל שהם שפלים ונרדפים טוב לי שאדבק באלו שידם תקיפה הרי זה מזמור לכל התורה כולה. [השגת הראב"ד – לכל התורה כולה כגון החזר לדת העובדי כוכבים א"א ומי שחזר לדת העובדי כוכבים הנה הוא מודה באלהיהם והרי הוא מין];

(י) מחטיאי הרבים כיצד אחד שהחטיא בדבר גדול כגון ירבעם ועדוק ובייתוס ואחד שהחטיא בדבר קל אפילו לבטל מצות עשה ואחד האונס אחרים עד שיחטאו כמנשה שהיה הורג את ישראל עד שיעבדו עבודת כוכבים או שהטעה אחרים והדיחם:

מוסר – מספר חרדים דף ע"ב ע"א

צָרִיף אָדָם לֵהוֹיֹת יַגַּע בַּתּוֹרָה שְׂאֲרָה כְּסוּתָהּ וְעוֹנֵתָהּ לֹא יִגְרַע. עוֹנָה מִן הַמוֹחַ וְכָל שֵׁשֶׁת יָמֵי הַשְּׁבוּעַ לְקוֹם לְהִדְבֵק נִפְשׁוֹ בְּהַ יִשְׁקֵנִי מִנְשִׁיקוֹת פִּיהוּ כְּדֹאֲמֵר בְּזוֹהַר כְּשֶׁעוֹנֵת בְּנֵי אָדָם בְּחֻצוֹת לֵילָה בְּאִשָּׁה הַשְּׂנִיָּה בְּהַ שְׁעָתָא עוֹנֵת תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים בְּרֵאשׁוֹנָה. וְאִף בְּשִׁבְתַּת כְּשֶׁמְקִימִים מִצְוֹת עוֹנָה בְּשִׁנְיָה בְּוֹנֵתָם לְהוֹלִיד בֵּן לְרֵאשׁוֹנָה שְׂיֵהָא תְּלַמִּיד חֲכָם הָרִי הָעוֹנָה בְּמַחְשָׁבָה כְּסוּתָהּ בְּדַבּוֹר שְׁנַמְשָׁלוּ יִשְׂרָאֵל לְתוֹלַעַת שְׂבִפִּיהֶם עוֹשִׂים לָהֶם לְבוֹשׁ מַלְכוּת כְּתוֹלַעַת הַמְּשִׁי וְהֵינּוּ דְכָתִיב (ש"ש ד') כְּחוֹט הַשְּׂנִי שְׂפָתוֹתֶיךָ וְלֹא קוֹרֵי עַפְבִּישׁ שְׁנַעֲשִׂים מִדְּבָרִים בְּטָלִים. שְׂאֲרָה שְׂהֶם הַמְּזוֹנּוֹת בְּמַעֲשֵׂהָ כִּי כְּמוֹ שְׂהִלְחֶם קִיּוֹם הַגּוֹף בֵּן הַמְּצוֹת הַמַּעֲשִׂוֹת קִיּוֹם הַנֶּפֶשׁ וּבְהַעֲדָרָם רְשָׁעִים בְּחִיָּהֶם קְרוֹיִים מְתִים וְעַל הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים אָמַר בְּזוֹהַר שְׂאֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְעֵשָׂה לִי מַטְעָמִים זֹאת הָאִשָּׁה כְּבוֹדָה בַּת מְלָךְ פְּגִימָה מְלֶכּוֹ שֶׁל עוֹלָם וְאֵתָה חָתָן הַמְּלָךְ מֵהַ נְעִים גּוֹרְלָךְ. וּמִמִּילָא רְוָחָא לְהַשִּׁיב נְדָחִיו וּלְקַבֵּץ פְּזוּרָיו וְיָשִׁיב הַכֹּל לְאֵיתָנוּ וְלֹא יִדַּח מִמֶּנּוּ נְדָח: